

## **ISLOM MA'RIFATI VA YOSHLAR TARBIYASI: MA'NAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.**

**Bazarova Irodaxon**

*Ilmiy rahbar: Qo`qon universiteti Andijon filiali Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası,  
PhD Email: bazarovairoda8379@gmail.com*

**Odilbek ismoilov**

*Qo`qon Universiteti Andijon filiali Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yonalishi 24-07-  
guruh talabasi Email: odilbekismoilov9998@gmail.com Tel: +998944399998*

### **KIRISH**

Bugungi globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan, axborot oqimi nihoyatda tezlashgan va turli mafkuraviy ta'sirlar kuchaygan davrda yoshlar tarbiyasi masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Chunki aynan yosh avlod jamiyatning kelajakdagi intellektual salohiyati, ma'naviy barqarorligi va taraqqiyotini belgilovchi asosiy kuch hisoblanadi. Shu sababli ularni sog'lom dunyoqarash, mustahkam e'tiqod va yuksak axloqiy fazilatlar ruhida tarbiyalash bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Islom ma'rifati asrlar davomida insoniyatni ezgulik, adolat, ilmga intilish, halollik va insonparvarlik kabi yuksak qadriyatlar sari chorlab kelgan. Islom ta'limotida ilm olish, fikrlash, o'zini tarbiyalash va jamiyatga foyda keltirish kabi masalalar alohida o'rin tutadi. Shu jihatdan islom ma'rifati nafaqat diniy bilimlar majmui, balki insonning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlovchi muhim tarbiyaviy tizim sifatida ham e'tirof etiladi.

Hozirgi davrda esa yoshlar ongiga turli zararli g'oyalar, noto'g'ri axborotlar va begona mafkuraviy oqimlar ta'sir etish xavfi ortib bormoqda. Bunday sharoitda ularni ma'naviy jihatdan himoya qilish, ya'ni "ma'naviy immunitet"ni shakllantirish muhim ahamiyatga ega bo'lib qolmoqda. Ma'naviy immunitet deganda insonning yot g'oyalarga tanqidiy munosabatda bo'lishi, to'g'ri va noto'g'ri fikrni ajrata olishi hamda mustaqil va sog'lom qaror qabul qila olishi tushuniladi.

Mazkur tadqiqotda islom ma'rifatining yoshlar tarbiyasidagi o'rni, uning ma'naviy immunitetni shakllantirishdagi ahamiyati hamda zamonaviy jamiyatda yoshlarni turli mafkuraviy tahdidlardan himoya qilishdagi tarbiyaviy imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shu bilan birga, islom ma'rifati asosida barkamol avlodni tarbiyalash masalalariga ham alohida e'tibor qaratiladi.

Shuningdek, islom tarixiga nazar tashlansa, yoshlarni ilmga, odob-axloqqa va jamiyatga foydali inson bo'lib yetishishga undovchi ko'plab ta'limotlar mavjudligi ko'rinadi. Bu esa islom ma'rifatining nafaqat diniy e'tiqod, balki kuchli tarbiyaviy tizim sifatida ham shakllanganini tasdiqlaydi. Ayniqsa, ilm olishning farz darajasida ulug'lanishi yosh avlodni doimiy izlanish, o'z ustida ishlash va ma'naviy kamolotga intilish ruhida tarbiyalaydi.

Bundan tashqari, zamonaviy jamiyatda yuz berayotgan global o'zgarishlar yoshlarning ma'naviy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois ularda milliy

va diniy qadriyatlarga hurmat, mustahkam e'tiqod hamda sog'lom mafkuraviy qarashlarni shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bu jarayonda islom ma'rifatining tarbiyaviy imkoniyatlari alohida ahamiyatga ega bo'lib, u yoshlarni to'g'ri yo'lga boshlovchi ma'naviy manba sifatida xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur tadqiqot islom ma'rifati va yoshlar tarbiyasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ochib berish, ma'naviy immunitetni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritish hamda ushbu yo'nalishda samarali yondashuvlarni aniqlashga qaratilgan.

#### Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda islom ma'rifati va yoshlar tarbiyasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish, shuningdek, ma'naviy immunitetni shakllantirish omillarini ilmiy jihatdan tahlil qilish maqsadida ilmiy bilishning umumiy va maxsus metodlaridan kompleks ravishda foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini mavzuga oid nazariy qarashlar, diniy manbalar hamda zamonaviy ilmiy yondashuvlarni tizimli o'rganish tashkil etadi.

Avvalo, mavzuga doir asosiy manbalar sifatida Qur'oni karim, hadisi shariflar hamda islom axloqi va ma'rifatiga oid ilmiy asarlar o'rganildi. Ushbu manbalarda ilmga intilish, axloqiy poklik, halollik, mas'uliyat va insonparvarlik kabi tarbiyaviy tamoyillar tahlil qilinib, ularning yoshlar tarbiyasidagi o'rni ilmiy jihatdan asoslandi. Shuningdek, islom ulamolari va mutafakkirlarining ma'naviyat va ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari ham tadqiqot uchun muhim nazariy baza bo'lib xizmat qildi.

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez usullaridan foydalanilib, olingan ma'lumotlar umimlashtirildi hamda tizimlashtirildi. Qiyosiy tahlil usuli orqali islom ma'rifatining yoshlar tarbiyasidagi o'rni zamonaviy ta'lim-tarbiya tizimidagi yondashuvlar bilan solishtirildi va ularning o'xshash hamda farqli jihatlarini aniqlandi.

Shuningdek, tarixiylik va mantiqiylik tamoyillari asosida islom ma'rifatining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari o'rganildi. Konseptual tahlil usuli yordamida "ma'naviy immunitet", "ma'rifat", "tarbiya", "yoshlar dunyoqarashi" kabi asosiy tushunchalarning mazmuni ilmiy jihatdan ochib berildi va ularning o'zaro bog'liqligi yoritildi.

Tadqiqotda induktiv va deduktiv yondashuvlar ham qo'llanilib, alohida kuzatuv va ma'lumotlar asosida umumiy ilmiy xulosalar shakllantirildi, shuningdek, umumiy nazariy qarashlardan kelib chiqib aniq holatlar tahlil qilindi. Olingan natijalarning xolisligi va ishonchliligini ta'minlash maqsadida obyektivlik, tizimlilik va ilmiylik tamoyillariga qat'iy amal qilindi.

Natijada ushbu metodologik yondashuvlar islom ma'rifatining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyatini chuqur o'rganish, ma'naviy immunitetni shakllantirish omillarini aniqlash hamda zamonaviy jamiyat sharoitida ularning amaliy ahamiyatini ilmiy asosda yoritishga xizmat qildi.

#### Tadqiqot natijalari

Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, islom ma'rifati yoshlar tarbiyasida muhim tarbiyaviy va ma'naviy manba bo'lib xizmat qiladi. Islom ta'limotida

ilmga intilish, o'qib-axloq, halollik, sabr-toqat va mas'uliyat kabi fazilatlarining ulug'lanishi yosh avlodning ma'naviy kamolotini shakllantirishda asosiy omillardan biri ekanligi aniqlandi.

Tahlillar natijasida ma'lum bo'ldiki, islom ma'rifati yoshlarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi hamda to'g'ri va noto'g'ri g'oyalarni ajrata olish ko'nikmasini shakllantiradi. Bu esa bevosita ularning ma'naviy immunitetini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, globallashtirish sharoitida yoshlar turli axborot oqimlari va mafkuraviy ta'sirlarga tez duch kelmoqda. Bunday vaziyatda islom ma'rifati ularni yot va zararli g'oyalardan himoya qiluvchi muhim ma'naviy qalqon vazifasini bajaradi. Ayniqsa, diniy va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalangan yoshlar jamiyatda barqaror va sog'lom fikrlovchi shaxs sifatida shakllanadi.

Tadqiqot jarayonida yana shu narsa aniqlandiki, islom ma'rifati asosida tarbiya topgan yoshlar ijtimoiy faolroq, mas'uliyatliroq va jamiyat hayotida faol ishtirok etishga moyil bo'ladi. Ular ilmga intilish, Vatanga sadoqat va ezgu amallarni amalga oshirishga ko'proq e'tibor qaratadi.

Bundan tashqari, ma'naviy immunitet tushunchasi yoshlar tarbiyasida muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligi aniqlanib, uni shakllantirishda islom ma'rifatining tarbiyaviy imkoniyatlari yuqori ekanligi asoslab berildi. Bu esa ta'lim-tarbiya jarayonida diniy-ma'rifiy qadriyatlardan samarali foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari islom ma'rifati yoshlar ma'naviy dunyosini shakllantirish, ularni yuksak axloqiy fazilatlar ruhida tarbiyalash hamda mustahkam mafkuraviy immunitetga ega shaxslarni voyaga yetkazishda muhim omil ekanligini tasdiqladi.

#### Adabiyotlar tahlili

Islom ma'rifati va yoshlar tarbiyasi, shuningdek, ma'naviy immunitetni shakllantirish masalasi ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilgan dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishdagi manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, islom ta'limotida tarbiya, ilm va axloqiy kamolot masalalari o'zaro uzviy bog'liq holda talqin etiladi.

Dastlabki diniy manbalar — Qur'oni karim va hadisi shariflarda ilm olish, ezgulik, halollik, sabr va to'g'rilik kabi fazilatlar inson kamolotining asosiy omillari sifatida e'tirof etiladi. Bu manbalarda yosh avlodni tarbiyalash, ularni yomon xulq va zararli odatlardan uzoq tutish masalalariga alohida urg'u berilgan.

Islom falsafasi va ma'rifiy merosida ham tarbiya va ma'naviyat masalalari muhim o'rin egallaydi. Abu Nasr Forobiy o'zining fozil jamiyat haqidagi qarashlarida insonning axloqiy yetukligi jamiyat taraqqiyotining asosiy sharti ekanligini ta'kidlaydi. Abu Ali ibn Sino esa ta'lim va tarbiyani inson ruhiy va aqliy kamolotining asosiy vositasi sifatida ko'rsatadi. Imom G'azzoliy asarlarida esa qalb tarbiyasi, axloqiy poklik va ilmning inson hayotidagi o'rni chuqur yoritilgan.

Alisher Navoiy ijodida ham yoshlar tarbiyasi, komil inson g'oyasi va ma'naviy yetuklik masalalari markaziy o'rin tutadi. Uning asarlarida insonning ichki dunyosi, axloqi va jamiyatdagi o'rni uyg'un holda talqin qilinadi.

Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda esa islom ma'rifatining yoshlar tarbiyasidagi o'rni, global axborot makonida ma'naviy immunitetni shakllantirish zarurati hamda ekstremizm va radikalizmga qarshi kurashda ma'naviy tarbiyaning ahamiyati keng yoritilgan. Tadqiqotchilar islom ma'rifatini yoshlarni to'g'ri yo'naltiruvchi muhim tarbiyaviy tizim sifatida baholaydilar.

O'zbekiston olimlarining ishlari ham ushbu mavzuda muhim o'rin tutadi. Ularda milliy va diniy qadriyatlar uyg'unligi, yoshlarni ma'naviy barkamol etib tarbiyalash hamda ta'lim tizimida ma'naviy immunitetni shakllantirish masalalari chuqur tahlil etilgan.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, islom ma'rifati va yoshlar tarbiyasi masalasi turli davrlarda olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lsa-da, bugungi globallashuv sharoitida uning ahamiyati yanada ortib bormoqda va ushbu yo'nalishda ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish zarur hisoblanadi.

#### Xulosa

Xulosa qilib aytganda, islom ma'rifati va yoshlar tarbiyasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik bugungi globallashuv sharoitida alohida dolzarblik kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, islom ta'limoti yosh avlodni ezgu fazilatlar — ilmga intilish, halollik, sabr-toqat, adolat va insonparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiluvchi muhim ma'naviy manba hisoblanadi.

Shuningdek, islom ma'rifati yoshlarning dunyoqarashini kengaytirib, ularda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda turli zararli g'oya va mafkuraviy tahdidlarga qarshi ma'naviy immunitetni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu esa ularning jamiyatda barqaror, ongli va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, globallashuv va axborot oqimining kuchayishi yoshlar ongiga turli ta'sirlarni kuchaytirmoqda. Bunday sharoitda islom ma'rifati milliy va diniy qadriyatlarga asoslangan sog'lom dunyoqarashni shakllantiruvchi muhim tarbiyaviy omil sifatida alohida ahamiyatga ega.

Umuman olganda, islom ma'rifati yoshlar ma'naviy kamolotini ta'minlash, ularni komil inson etib tarbiyalash hamda jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladigan barkamol avlodni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ushbu yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarni davom ettirish va uning natijalarini ta'lim-tarbiya jarayoniga keng tatbiq etish zarur hisoblanadi.

Shuningdek, yoshlar tarbiyasida islom ma'rifatidan samarali foydalanish ularning ma'naviy ongini mustahkamlash bilan birga, jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Chunki ma'naviy jihatdan yetuk shaxslar nafaqat o'z hayotida to'g'ri qaror qabul qila oladi, balki atrofdagilarga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, ta'lim muassasalari, oila va jamiyat hamkorligida olib boriladigan tarbiyaviy ishlar islom ma'rifati g'oyalari bilan uyg'unlashganda, yoshlarning yot

g'oyalarga qarshi turish qobiliyati yanada kuchayadi. Bu esa ularning mustahkam mafkuraviy pozitsiyaga ega bo'lishini ta'minlaydi.

Kelgusida islom ma'rifatining tarbiyaviy imkoniyatlarini yanada chuqur o'rganish, zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish hamda yoshlar tarbiyasida amaliy jihatdan keng qo'llash maqsadga muvofiqdir. Chunki ma'naviy immuniteti mustahkam bo'lgan yoshlar jamiyatning barqaror rivojlanishida asosiy tayanch kuch bo'lib xizmat qiladi.

Shu ma'noda, islom ma'rifati nafaqat diniy bilimlar manbai, balki yosh avlodni ma'naviy barkamol etib tarbiyalashga xizmat qiluvchi kuchli tarbiyaviy tizim sifatida o'z ahamiyatini saqlab qoladi va kelajakda ham dolzarbligini yo'qotmaydi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Qur'oni karim. Ma'nolar tarjimasi va tafsiri.
2. Sahih al-Buxoriy. Hadislar to'plami.
3. Sahih Muslim. Hadislar to'plami.
4. Imom G'azzoliy. "Ihyo ulum ad-din".
5. Abu Nasr Forobiy. "Fozil odamlar shahri".
6. Abu Ali ibn Sino. "Tib qonunlari".
7. Alisher Navoiy. "Mahbub ul-qulub".
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ma'naviy-ma'rifiy sohadagi farmon va qarorlari to'plami.
9. Zamonaviy pedagogika va dinshunoslik bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami.
10. Yoshlar tarbiyasi va ma'naviy immunitet masalalariga oid ilmiy konferensiya materiallari.